

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/I. Rokopisov ne vračamo. Neprankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 din. za tiskovino 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članstvom. Oglaš po ceniku in dogovoru, dovek posebe. Polt. čk. rač. 11.153. Telefon 4586

Poslanstvo učiteljice žene in matere

Število ljudskošolskega učiteljstva je v povojni dobi zelo naraslo. V Sloveniji je v osnovni šoli zaposlenih nad 4200 učnih oseb, a od teh je nekaj nad 1050 poročenih učiteljic — učiteljice žen in mater. Eno četrtno vsega učiteljstva tvorijo torej poročene tovarišice. Ni zgolj slučaj, da naglašamo to število in poudarjamo poslanstvo učiteljice žene — učiteljice matere, marveč imamo še prav poseben razlog ponovno načeti to vprašanje.

Učiteljice, ki so sledile svojemu naravnemu nagonu, klicu materinstva in stopile v zakon, so v primeri s svojimi stanovskimi tovariši in neporočenimi tovarišicami gmotno zelo prikrajšane. Za enako delo prejemo mnogo slabše plačilo. — Kot ironija naravnega razvoja življenja jih od dneva poroke dalje zasleduje klic »usode«: »Postani žena in mati, da Tvoje delo ne bo več enako vredno prejšnjemu, vsaj vrednotilo se ne bo enako, ker boš zanj prejela slabše plačilo!« Nastane vprašanje, ali je delo učiteljice žene in matere slabše in zato manj vredno, nego njeno prejšnje, nego delo njenega tovariša, njene neporočene tovarišice? Ne! Ravno nasprotno je res.

Poročena učiteljica-mati, ki ima lastne otroke, ki jim je dala življenje in jih vzgojila, je na njih kot mati zaznavala vse sladkosti in težave, dobre in slabe plati doraščajočega otroka. Pravo materinsko ljubezen je začutila prvič do lastnega deteta, in prav materinska ljubezen je za vzgojo otrok nujno potrebna. — Kdo je torej bolj poklican, bolj usposobljen za vzgojiteljski in učiteljski poklic nego mati, ki z materinimi čuvstvi gleda na poverjeno ji mladino.

V zadnjem času se stalno naglašalo načelo: Šola naj se čimbolj približa življenju! Toda kdo in kako naj izvaja to načelo? Kdo naj približa otroku šolo tako zelo, da ne bo občutil razlike med njo in vsakdanjim življenjem? Kdo pozna otroka do najmanjše podrobnosti, kdo pozna vse faze njegovega razvoja, kdo bo kot osebnost mogel vplivati na šolarčca, ki prvi korak usmerja v šolo in življenje, ter ga voditi najbolj večje, vsakdanjemu življenju slično od stopnje do stopnje vzgoje, od stopnje do stopnje pouka? Teoretična razglabljanja in študij ustvarjajo mojstre v poklicih, toda z otrokom čuti, otroka doživlja in popolnoma pravilno razume edino le mati.

Poročena učiteljica pozna življenje z vseh strani, pozna družino in njene senčne in sončne plati, pozna ogromne skrbi, ki jih povzročajo v družini otroci in zato zna tudi najboljše oceniti napake otrok in presoditi njihovo darovitost. — Kdor ima lastne otroke, najlažje presoja tuje. Kdor je na lastnih otrocih preizkušal vzgojo, bo s pridom uporabljal pridobljena izkustva pri drugih otrocih.

Kako zelo je v današnji dobi potrebna vzgoja socialnega čuta v šoli! Razvrne razmere in splošna posurovelost, ki jo lahko opazimo dnevno, nas naravnost silita k uvidevanju te potrebe. Toda realizacija in izvedba je težka. In kdo bo zopet najlažje to izvedel? Ali morda ne mati?

Materinska in vzgojiteljska vloga sta si ne samo najbližji, marveč povsem nerazdružljivi. Kakor ustvarjen je za poročeno ženo — za učiteljico mater — učiteljski poklic. — In ali ne bi bilo največje zlo, če bi se učiteljico ženo-mater hotelo odstraniti od njenega najprirodnejšega poklica vzgojiteljice in učiteljice? Toda prvi korak k temu je bil že storjen z uvedbo delnega celibata. Doslej ni bilo opaziti nikake namere, da bi se ta uredba ukini, čeprav nam že bežna presoja položaja pokaže, kako težke socialne in tudi moralne posledice rodi taka določba.

V svoji knjigi »Spol in usoda«, I. del, pravi Angela Vode o poklicnem delu žene med drugim tudi: »Poklicno delo je tisto področje občestvenega življenja ljudi, ki najbolj odločilno vpliva na ženinovo socialno usodo. Če premostrimo preteklost in če premislimo ženin današnji položaj, vidimo, da je bila usoda žensk vseskozi usoda zapostavljene družabne skupine, in sicer v prvi vrsti zato, ker jim prav v poklicnem delu nista bila dana možnost in razmah v udejstvovanju.«

Edini učiteljski poklic je bil tisti, v katerem se je žena do zadnjih časov svobodno udejstvovala. — Delni celibat je postavil mejo, že prej pa je bil skoro onemogočen pristop ženskam na učiteljske z učiteljstvo razredov in omejenim številom v posameznih oddelkih. Ali naj tem omejitvam slede še nove? Številni zakoni so zgrajeni na ženinih dohodkih, večje in manjše družine se preživljajo izključno z materinim zaslužkom, zato bi vsaka sprememba v tem pogledu razdrta nešteto zakonov, uničila nešteto družin.

Za očuvarje učiteljske družine je v prvi vrsti potrebno priznavanje poslanstva učiteljice žene in matere. Njeno delo je veliko, njene zasluge za šolo neprecenljive, zato naj ostane v svojem poslanstvu nemotena.

Z duhom časa

Državni nastavljenec najboljši odjemalec knjižnih proizvodov

»Z duhom časa« je geslo vsakega naprednega sodobnega človeka. Kdor se ne more vživeti v vesplošno razgibanost današnjega časa, je mrtev za sedanjost, brez večjega vpliva bo šlo mimo njega stoletje tehnike in največjega napredka.

Kulturne potrebe človeka dvajsetega stoletja so prav radi silnega napredka na vseh poljih človeškega udejstvovanja zelo narasle, da si brez njih ne moremo misliti popolnega človeka. Hvalevredno je dejstvo, da je pod silo novih razmer rodila v vsakem človeku misel o notranji izpopolnitvi. Misel o izpopolnjevanju je zajela več ali manj prav vse sloje in stanove in nihče noče zaostati, ker bi to pomenilo podleči tempu dvajsetega stoletja.

Najsplošnejša in še danes obče znana sredstva za duhovno izpopolnjevanje naroda so knjige, listi, revije, časopisi, nadalje tudi gledališča itd. V teh duševnih proizvodih se zrcali bistvo današnjega časa, njegovi uspehi in neuspehi, iz njih doznava ljudstvo svoj napredek in svojo vrednost. Posebno velikega pomena so imenovane kulturne dobrine za sodobnega intelektualca ter vzgojitelja.

Nesmiselno bi bilo razpravljati o pomenu knjig in revij za človeka, ko vidimo že pri bežnem pogledu preko vsakdanjega življenja njih blagodejni vpliv na človeški duh, razum in srce. Povsod se ustanavljajo nove knjižnice in nove knjižne zadrage, ki skušajo za mal denar postreči ljudstvu z dobrimi knjigami; nove struje in stroke dajo nove liste in revije. In zakaj se ustanavlja po manjših mestih in na deželi toliko novih prosvetnih domov z gledališkimi odri? Ker si narod želi navzgor k umskemu napredku s sredstvi, ki so mu na razpolago in dosegljiva.

Najboljši odjemalec vseh duševnih proizvodov je ostal do danes še vedno državni nastavljenec, ki nekam nagnosko čuti potrebo po kulturnih sredstvih. Mnogim izmed njih — učiteljem, profesorjem — so te kulturne dobrine pri udejstvovanju v življenju neobhodno potrebne, nekaki viri svežih življenjskih sokov, ki jim odkrivajo nova pota in resnice. Ta večja ali manjša povezanost med državnim nastavljenecem in kulturnimi potrebami osvetli novo dejstvo, da je bil in bo ostal največji odjemalec sodobnih knjižnih izdaj — državni nastavljenec. S tem smo pa že označili državnega nastavljenca za največjega podpornika naše knjižne kulture.

Občutna redukcija plač leta 1935. je državnim nastavljenecem zelo omejila odjem sodobnih kulturnih sredstev. Državni nastavljenec se je pač moral odpovedati v svojo škodo marsikateri kulturni potrebi ter osredotočiti vso skrb le za ohranitev golega življenja. Število naročnikov je po vseh uravah občutno padlo. Padec števila naročnikov je dokumentiral, da je državni nastavljenec največji odjemalec kulturnih dobrin. Redukcija plač je v prvi vrsti škodovala naši knjižni kulturi in njenim producentom. Tedaj so smatrali številne odpovedi za domojen bojkot in protest proti znižanju prejemkov, nihče pa ni pogledal resnici do dna in videl upravičenost tega koraka, ki ga je narekoval čut samoohranitve. Šele knjigaren in knjižne zadrage so bile prve, ki so v svojih prosojnih dovolj jasno povedale, da je bila redukcija plač njim v škodo in da je državni nastavljenec najboljši njihov odjemalec.

Najbolj je bil prizadet z redukcijo plač leta 1935. učiteljski stan, ki je izmed vseh državnih nastavljenecov najbolj navezan na sodobne vire znanosti in vede. Navezan je na kulturna sredstva radi dela v šoli in med narodom, določeni in postavljeni, da vodi ljudstvo z duhom časa! Moral se je radi redukcije na teh dobrotah občutno prikrajšati ali pa celo popolnoma odpovedati, ker so učitelji izgubili od pete skupine navzdol od 700 do 295 dinarjev mesečno od plače. Kako naj si privoščijo knjige in druge dobrote tiska učiteljski pripravnik, ako dobi ob mesecu na roko reci, beri in piši 970 dinarjev kosmate plače in čeprav je on najbolj potreben vseh naštetih kulturnih dobrin! Ali si naj privoščijo knjižne zbirke oče veččlanske družine, ki ima toliko plače, da skrije svoje golo življenje ter življenje ostalih družinskih članov?

Odpoved kulturnih sredstev je pomenila za učiteljski stan velik korak nazaj, korak v konservativnost po krivdi drugih! Učitelj je in mora biti tesno navezan na kulturne potrebe dvajsetega stoletja kot intelektualac, kot človek in končno kot — učitelj, ki uči in vzgaja mladino in narod v duhu časa. Pedagogi so dali sedanjemu veku ime tudi »stoletje otroka« in ravno v tem času je ostal učitelj — vzgojitelj brez možnosti, da si nabavi, kar mu je potreba, da dela v smislu posvetila. Kdor pa le ne vzdrži brez njih — to smo vsi — si mora pritrgovati dobesedno od ust in od ust svoje družine.

Učiteljski stan ima za širjenje naše knjige še zasluge v tem, da povsod zanjo agitira. Edini človek morda v kraju, ki ima vsaj nekoliko pregleda čez literaturo, da lahko svetuje ljudstvu nabavo te ali one knjige za osebno rabo ali za knjižnico. Z odpovedjo je prenehala tudi ta njegova uslužnost.

Dokler se ne bodo izboljšali učiteljstvu ter ostalim državnim nastavljenecem življenjski pogoji, toliko časa se razmere v pogledu znatnega dviga knjižnih izdaj ne bodo vrstile v svoje prvotno stanje. S povišanjem prejemkov se ne bodo izboljšali samo življenjski pogoji državnega uslužbenca, temveč tudi pogoji za poživitev knjižne produkcije, kar bo v dobro naši kulturi in šele tedaj bodo učiteljske vrste korakale zopet z duhom časa. Vir.

Za avtomatično napredovanje

§ 48. zakona o uradnikih določa, »da se morejo vršiti napredovanja in istem zvanju po skupinah samo na izpraznjena mesta« in sicer »more napredovati na izpraznjeno mesto v višji skupini, če je prebil v predhodni skupini in sicer v IX. najmanj po štiri leta, v VIII., VII., VI., V. in IV. pa po tri efektivna leta« (§ 49.).

S tem določilom je prenehala avtomatično napredovanje ter so se določili minimalni, a ne maksimalni roki za prestop v višjo položajno grupo, ko šele more učitelj napredovati. Zakon predvideva za IX. skupino 4, a za ostale skupine po 3 leta minimalne službe.

Samo z enega vidika bi se dal ta način napredovanja opravičiti, namreč napredovanje postaviti na širšo in prilagodljivejšo osnovo od avtomatičnega načina. Merodajna oblast dobi možnost, da »more« izbirati za napredovanje najbolj vredne, sposobne in marljive uslužbence — učitelje. Seveda bi se morala vršiti izbira po strogo objektivnih normah: edino po zmožnosti in delu. Če vzamemo napredovanje samo s tega stališča, daje avtomatično napredovanje vsem enako možnost napredovanja, ne glede na njih sposobnost. S tega vidika bi se mogel razlagati zakonodavčev »more«. Kdaj bi bilo to stališče v resnici dobro? Le tedaj, če bi ga izvajali pravični, objektivni in nezmotljivo pošteni ljudje, ki bi strogo upoštevali edino in samo službene ozire. V praksi je to nemogoče.

Sedanji način napredovanja ne prinaša zadovoljstva med uradništvo, najmanj pa med učiteljstvo. Napredovanje je otežkočeno iz dveh ozirov. § 48. pravi, »da se morejo izvršiti napredovanja le na izpraznjena mesta«, in še na ta le, če je zasiguran kredit, ki se določa vsako leto s finančnim zakonom. Uradniki v nižjih skupinah morajo čakati tako dolgo, da se izprazni mesto v višji skupini radi upokojitve, napredovanja ali smrti. Zakon namreč določa, da se mora izvršiti sistemizacija mest. Če se bo izvršila pri učiteljstvu sistemizacija mest, bo napredovanje še težje, ker bo mogoče napredovati edino na izpraznjena mesta (smrt, napredovanje, upokojitve). Izpraznjenih mest pa bo vsako leto malo, dočim jih bo na napredovanje čakalo mnogo več. Tako napredovanje je za učiteljstvo praktično nemogoče, ker ni mogoče sistemizirati porodov ter se morajo ustanavljati novi oddelki, kjer je dejanska potreba in ker ni enakega števila učiteljstva v posameznih skupinah, in končno, ker si učiteljstvo v posameznih grupah ne pridobi pravice do napredovanja v višjo skupino istočasno. Če pogledamo naš stalež, dobimo po približnem računu v posameznih grupah sledeče število učiteljstva:

V. 220, VI. 1170, VII. 790, VIII. 840, IX. 510; pripravnikov 670. Kako in kdaj bodo mogli učitelji VI. in V., posebno še, ker je za učiteljstvo vnešena klavzula, da morejo napredovati v V. skupino učitelji, ki izpolnijo 55. leto starosti, imajo 30 let službe ter tri

VSEBINA:

Poslanstvo učiteljice žene in matere.

Z duhom časa.

Za avtomatično napredovanje.

Učiteljska naravna stanovanja.

Težko se je vživeti.

Učitelj in kmečki stan.

LISTEK: Spol in usoda II. del.

Splošne vesti. — Osebne zadeve. — Kaj vse pišejo. — Naša gospodarska organizacija. — Mladinska matica. — Učiteljska tiskarna. — Učiteljski pevski zbor. — Šolski radio. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

odlične ocene. V V. skupino bi moralo napredovati učiteljstvo — kot v ostale skupine — po 3 letih efektivne službe. In kdaj bodo napredovali učitelji ostalih skupin, če ni mest v VI.! Za pripravnike tudi ni izgleda, saj že eno leto ni bilo napredovanj v VIII. skupino! Praktično je tako napredovanje neizvedljivo ter se zavlačujejo v nedogled, kar povzroča zavist in sovraštvo. K tej omejitvi čakanja na »izpraznjeno mesto« je finančni zakon dodal še drugo — kredit. Finančni amandma bi moral določiti vsako leto kredit za vsa izpraznjena mesta, dočim dovoljuje le omejene vsote, čeprav so mesta v višjih skupinah prazna in bi se napredovanje moglo izvršiti. Ta dva zadržka ne spravita napredovanj z mrtve točke, ker se morejo izvršiti le ob izrecni izpolnitvi obeh pogojev.

Da se ne bi godile zlorabe, določa zakon, da mora vsako ministrstvo napraviti za svoje uslužbence rangno listo. § 102. pravi, da se določa čin uslužbenec v tem redu: »1. po skupini; 2. po dolgotosti službe v isti skupini; 3. po činu položaja, s katerega je prišel; 4. po dolgotosti službe v isti stroki; 5. po dolgotosti službe vobče; 6. po datumu rojstva«. Prvenstveno vlogo igra dolgotost službe v isti skupini; t. j. napreduje na izpraznjeno in s kreditom zasigurano mesto oni učitelj, ki je prebil najdalj časa v nižji skupini. Po tem kriteriju napredujejo najstarejši učitelji. V praksi se to načelo ne izvaja vedno, temveč se izrablja »široka osnova zakona« za napredovanje privilegirancev, ki ne ustrezajo niti kriteriju sposobnosti niti ranga. Eni napredujejo takoj po izpolnjenju let, drugi morajo čakati nekaj mesecev, nekateri pa dolga leta.

To žalostno stanje povzroča med učiteljstvom in sploh uradništvom zavist, sovraštvo in nevoljo.

Ker je napredovanje vezano na prazno mesto v višji skupini in na kredit, zaostaja vedno več napredovanj ter bo v bodoče še bolj otežkočeno, ker ne bo dovolj izpraznjenih mest niti ne bo mogla država votirati razmeroma velikih vsot za vsa zaostala napredovanja.

Vse izpovedano opravičuje težnjo učiteljstva po avtomatičnem napredovanju, ki je edino relativno pravično, ker omogoča vsemu učiteljstvu po predpisanem času in neoporečni službi prestop v višjo skupino — ne glede na vse druge izvenslužbene činitele. To napredovanje je tudi najbolj objektivno, ker po njem napredujejo prav vsi, če nimajo kakega disciplinskega zadržka. Za uradništvo je avtomatično napredovanje najboljše in tudi za državo je izvedljivo. Če je mogel zakon omogočiti avtomatično napredovanje po periodičnih poviških, bi mogel z nekoliko večjimi vsotami dopustiti tudi po skupinah. Roki za avtomatično napredovanje se naj določijo kakor se hočejo, samo da napredujejo vsi po istem kriteriju.

Naša glavna borba mora veljati poleg zvišanja naših prejemkov predvsem uzakonjenju pravičnega avtomatičnega napredovanja.

Učiteljska naravna stanovanja

Zakaj občine ne zidajo?

V »Učiteljskem tovarišu«, št. 25, od 26. januarja 1939. obravnava dopisnik — a — pod gornjim naslovom problem učiteljskih naravnih stanovanj zlasti na deželi in zaključuje svoj članek z zahtevo, »da se izdajo točni predpisi glede učiteljskih stanovanj. Taki predpisi, ki bi morali vsebovati točna določila glede velikosti in stanja učiteljskih naravnih stanovanj, bi morali biti sestavljeni na principu: zdrava, svetla, sončna in higienska stanovanja učiteljstvu za naporno in nezdravo delo v šoli.«

Da bi se izdali taki predpisi specialno za učiteljska naravna stanovanja, ni pričakovati. Za učiteljska privatna stanovanja ni no-

benih posebnih zahtev in potreb, ki bi se ne ujemale s splošnimi zahtevami stanovanja drugih državljanov. V tem oziru pa je poskrbljeno v vseh podrobnostih s predpisi »Gradbenega zakona« od 7. junija 1931., št. 21.743, »Službeni list« kr. banske uprave, 47. kos od 13. avgusta 1931., in s »Splošnimi navodili« za izdelavo uredbe o izvajanju regulacijskega načrta in gradbenega pravilnika od 15. junija 1932., M. G. br. 17.140, »Službeni list« kr. banske uprave, 16. kos od 25. februarja 1933.

Ako nastane glede primernosti, uporabnosti in higijene učiteljskega naravnega stanovanja spor, je edino primerno, da se skli-